

Rapport 2012:24

Stjärnan 1

Malmö stad, Malmö kommun FU 2011

Therese Ohlsson

sydsvensk
arkeologi

Rapport 2012:24

Stjärnan 1

Malmö stad, Malmö kommun. FU 2011

Therese Ohlsson

Fornlämningsnr: 20
Stjärnan 1, Malmö stad
Malmö kommun
Skåne län

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134

291 22 Kristianstad

Telefon (Regionmuseets växel): 044-13 58 00

Malmö

Erlandsrovägen 5

218 45 Vintrie

www.sydsvenskarkeologi.se

© 2012 Sydsvensk Arkeologi AB

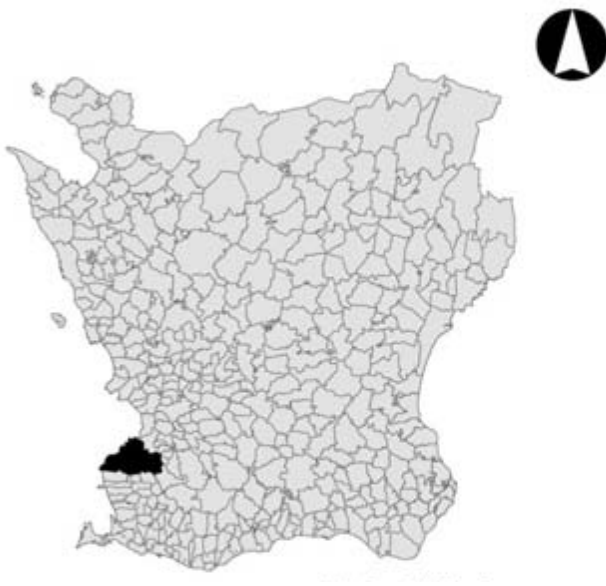
Rapport 2012:24

Omslag: Foto från schaktningsövervakningen. Foto: Lars Salminen

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte och metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Undersökningsresultat	7
Utvärdering	7
Referenser	8
Opublicerat material	8
Administrativa uppgifter	9

Figur 1. Malmö sockens placering i Skåne skala 1:1 500 000

Figur 2. Lilla torgs placering centralt i bilden. Skala 1:5 000.

Sammanfattning

Med anledning av grävning för fjärrvärmeservis genomfördes en förundersökning i form av schaktningsövervakning av Sydsvensk arkeologi på Lilla torg, Malmö stad, på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län (Lst dnr 431-1161-11). Exploateringsområdet berör Malmö äldre stadsområde, som är upptaget som fornlämning nr 20 i Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS).

Antalet arkeologtimmar uppgick till 10 och personal var Lars Salminen.

Lilla torg fick torgrättigheter 1592 när kreaturshandeln blev viktigare och krävde mer utrymme på Stortorget. På Lilla torg skapades en plats för handel med livsmedel, här placerades bagare, slaktare, hökare och fiskhandlare. På den västra sidan av torget fanns slaktarna, på den östra fanns fiskhandlarna, på den södra sidan fanns bagarna och i norr hade hökarna sina bodar.

Denna undersökning genomfördes i det nordvästra hörnet av torget. Resultaten visade att de äldsta lämningarna (det schaktades ej ända ner till bottensanden) inbegrep markberedningsaktiviteter inför istandsättandet av Lilla torg och den tidigaste torgverksamheten. Det finns få omnämningar i det skriftliga materialet om platsen, men förmodligen har marken stått öde ett antal år innan den blev torg (Reisnert 2003: 74). De arkeologiska lämningarna som kunde relateras till dessa aktiviteter bestod av gödsellager och torviga lager.

Inledning

Med anledning av grävning för fjärrvärmeservis genomfördes en förundersökning i form av schaktningsövervakning av Sydsvensk arkeologi på Lilla torg, Malmö stad, på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län (Lst dnr 431-1161-11).

Undersökningsytan är belägen inom Malmö äldre stadsområde, upptaget som fornlämning nr 20 i Riksantikvarieämbetets fornminnessystem (FMIS). Det berörda området är beläget på den nordvästra delen av torget.

Uppdragsgivare var E-ON Värme Sverige AB.

Syfte och metod

Ett långsmalt schakt grävdes med maskin under övervakning av arkeologisk personal. De översta massorna var omrörda, ca 0,5 m, inklusive gatstenen. Djupet på schaktet varierade mellan 0,65–1,2 m och bredden var ca 0,8–1,1 m. Bevarandeförhållandena av organiskt material var mycket goda. Byggnadsmaterial

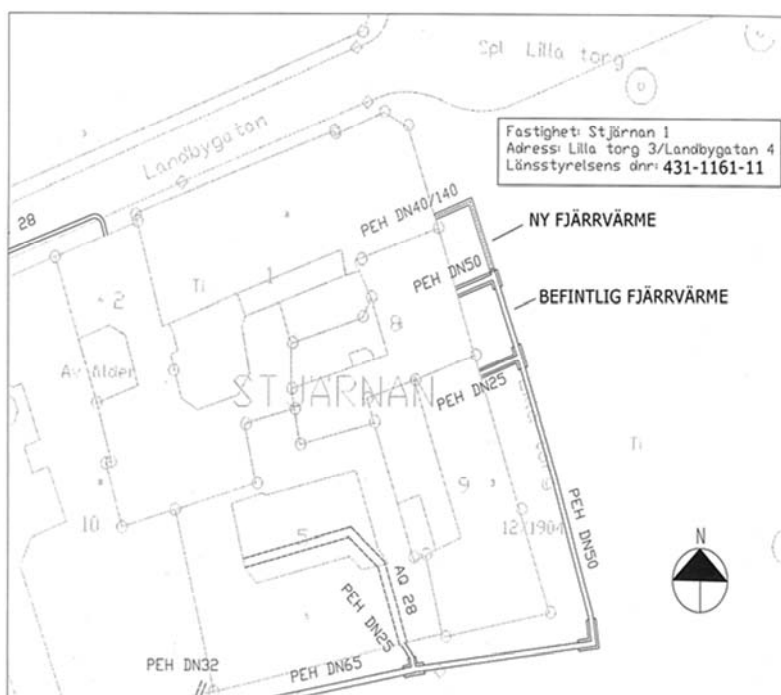
som tegel och kalkbruk saknades i lagren och det gick heller ej att se några bebyggelse lämningar i form av stolpar eller stolphål.

Topografi och fornlämningsmiljö

Lilla Torg är beläget inom Malmö äldre stadsområde, RAÄ 20. Inom området finns medeltida lämningar i form av kulturlager och bebyggelserester. I samband med tidigare ledningsgrävningar har en del arkeologiska iakttagelser gjorts. I det nordöstra hörnet av torget påträffades år 1939 en stensättning ca 0,8 m under markytan, dessutom dokumenterades ett par trappstenar på torgets östra sida (Kalling 1939). I Larohegatan undersöktes 1937 en husgrund och en brunn (Kalling 1937). Vid en schaktning för fjärrvärme år 1980 påträffades gödsellager och fynd av yngre rödglaskeramik (Narde 1980).

Kring Lilla torg ligger flera äldre byggnader. Den äldsta, nummer 14, är en del av nuvarande Hedmanska gården, vilken härstammar från 1590-talet. Nummer 12, idag Faxeska gården, är byggd på 1760-talet. Larohegatans namn har sitt ursprung i mitten av 1700-talet, då en köpman, perukmakare och traktör, vid namn Leonard de la Roses, ägde en fastighet i kv. Blomman, där Faxeska gården nu ligger. Leonard de la Roses gata blev i

I Lilla Torgs sydvästra hörn ligger Engelbrectsgatan, som under 1600-talet var en betydelsefull förbindelseled från infarten i söder till stadens nordligare delar. De omgivande kvarteren är; Stjärnan i väster, Lejonet i norr, Oscar i öster och Gyllenstjärna i söder (Ljungberg 1960:90).

Figur 3. Området för nedgrävning av ny fjärrvärmeservis.

Undersökningsresultat

Med de skriftliga källornas hjälp var det möjligt tolka de påträffade arkeologiska lämningarna som markberedning inför Lilla torgs tillkomst.

Schaktningsövervakningen genomfördes i det nordvästra hörnet av Lilla Torg och schakten var ca 0,65–1,2 m djupt, vilket innebär att det finns kulturlager bevarade under detta djup. En del av det som bortschaktades var förstört av tidigare ingrepp. Kunskapen om markutnyttjandet före torgets anläggande är bristfällig. Vid schaktningen gick man inte tillräckligt djupt för att få svar om tidigare aktiviteter på platsen.

Utvärdering

Undersökningen fortskred under några dagar i feb–mars, under vädermässigt gynnsamma förhållanden. Bevaringsförhållandena för de arkeologiska lämningarna är goda även för organiskt material och därmed även förutsättningen att få ut mer information vid eventuella framtida insatser.

Figur 4. Schaktet sett mot norr.

Referenser

Isberg, Anders Ulrik. J:r. 1923. *Handbok med uppgifter och förklaringar till A.U. Isberg S:rs historiska karta över Malmö stad av år 1875. 2.a uppl.* Malmö.

Ljungberg, Leif. 1960. *Gatunamnen i Malmö.* Malmö.

Reisnert, Anders. 2003. *Lilla Torg. Malmös kartor. Från 1500-talet till idag.*

Tyke, Tykesson (red.). Malmö

Rosborn, Sven. 1984. *Malmö. Den medeltida staden och dess omland. Rapport Medeltidsstaden 67. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer.* Stockholm.

Opublicerat material

Kalling, Sten. 1937. *Schaktning i Larohegatan.* G 39:02, Arkivrapport, Malmö Kulturmiljö.

Kalling, Sten. 1939. *Schaktövervakning, Lilla Torg.* G 42:02, Arkivrapport, Malmö Kulturmiljö.

Narde, Eva. 1980. *Rapport över fjärrvärmeschakt, Lilla Torg.* G 42:04, Arkivrapport,

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr:	110011
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-86445-08, 431-1161-11 (förnyelse)
Datum för beslut:	2008-12-04, 2011-02-28
Projektnummer:	110011
Län:	Skåne
Kommun:	Malmö stad
Socken:	Malmö stad
Fastighet:	Stjärnan 1 (Lilla torg)
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 2C3e
Fältarbetstid:	2011-02-28-2011-03-21
Antal arbetsdagar:	3
Antal arkeologtimmar:	10 h
Platschef:	Lars Salminen
Uppdragsgivare:	E-ON Värme Sverige AB

Sydsvensk Arkeologi AB

Rapporter 2012

1. Fastigheten Kristianstad 4:4, Kristianstad stad, FU 2011, Christer Carlsson
2. Innerstaden 1:14 – Södergatan, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun, FU 2011, Ingrid Gustin
3. Skanörs kyrka och kyrkogård, Skanör med Falsterbo socken, Vellinge kommun, FU 2004 och 2005, Lars Salminen & Ingrid Gustin
4. Stallbyggnad vid Ugerups säteri, Köpinge socken, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
5. Invändiga arbeten i Vä kyrka, Vä socken, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
6. Husbyggnation inom fastigheten 61:113, Gualöv socken, Bromölla kommun, SU 2011, Christer Carlsson
7. Öllsjö 67:1, Skepparslöv socken, Kristianstad kommun, AU 2011, Ylva Wickberg
8. Skanör 40:12, Vellinge kn, FU 2011, Per Sarnäs
9. Provgropar inom Kristianstad 4.4, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2011, Christer Carlsson
10. Vintrie Park – område C1. Fastighet Vintrie 20:1, Bunkeflo socken, Malmö kommun, FU 2011. Kristian Brink
11. Fastigheten Kristian IV, Rådhuset, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, SU 2011, Christer Carlsson
12. VA-ledningar i Järnvägsgatan m.fl., Ängelholm, Ängelholms kommun, FU 2011, Jan Kockum
13. Sankt Gertrud 4, fornlämning 20, Malmö stad, Malmö kommun, FU 2012, Per Sarnäs
14. Kabeldragning vid Östra Centrum, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
15. Borgeby 16:8. Ny maskinhall 2011, Lomma kommun, FU&SU 2010-2011, Lars Salminen
16. Rödragning inom Kristianstad 93:1, Kristianstad stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
17. Tygelsjö 76:1. Tygelsjö socken, Malmö kommun. FU 2011, Joakim Frejd
18. Kvarteret Minerva 24, Helsingborgs stad, Helsingborgs kommun. FU, schaktövervakning, 2012. Thomas Linderöth
19. Dösemarken – Limhamn 155:501, Malmö 126 & 129, Hyllie sn, Malmö Stad, Skåne, SU 2010. Åsa Berggren & Kristian Brink
20. Degeberga 26:3, Degeberga socken, Skåne, SU 2011. Tony Björk & Ylva Wickberg
21. Fjärrvärme i Vallgatan, Gamla Skeppsbron och Snidaregatan i Åhus, Åhus stad, Kristianstad kommun, FU 2012, Christer Carlsson
22. Husie 172:123, Husie socken, Malmö kommun. SU 2011. Joakim Frejd.
23. Stävie kyrkogård, Stävie socken, Kävlinge kommun. FU 2009. Therese Ohlsson.

